FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ~IVILI

IM}ALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM, 24 ta' Settembru, 2001.

Kaw\a Nru: 22.
~itazz. Nru. 2341/00JRM

{iovanni FENECH, Joseph FENECH, Pa`ifiku FENECH, Agnes FENECH, Maryann SALIBA

vs

KUMMISSARJU TAL-ARTIJIET

Il-Qorti:

Rat l-Att ta`-~itazzjoni mressaq fil-25 t'Ottubru, 2000, li bih l-atturi ippremettew:

Illi l-atturi huma lkoll ko-proprjetarji ta' bicca art tal-kejl ta' madwar 98 metru kwadru li tmiss min-nofs in-nhar ma'

proprjeta ta' Giovanni Fenech u ohrajn, mal-majjistral u mill-grigal ma' triq pubblika;

Illi permezz ta' Dikjarazzjoni tal-President ta' Malta tal-14 ta' Lulju, 2000 fil-Gazzetta tal-Gvern Avviz Numru 621, kopja ta' liema qed tigi hawn annessa u mmarkata Dok A, gie iddikjarat illi l-art fuq imsemmija hija me]tiega mill-awtorita' kompetenti ghal skop pubbliku skond id-disposizzjonijiet ta' l-Ordinanza dwar l-Akkwist ta' Artijiet ghal Skopijiet Pubbli`i (Kapitolu 88) u illi l-akkwist tag]ha g]andu jkun b'xiri assolut;

Illi din l-art ittiehdet mill-pussess ta' l-atturi sabiex ting]ata lil terza persuna sabiex jag]mel uzu minnha;

Illi f'tali tehid il-konvenut kien obbligat li qabel jasal g]al dik id-de`izjoni sabiex jiehu l-istess art jag]ti smig] lill-atturi b'mod li fil-konfront tag]hom ikunu gew osservati l-prin`ipji tal-gustizja naturali kif previst fl-artikolu 469 A;

Illi l-konvenut naqas milli jag]ti ebda forma ta' smieg] lill-atturi u dan bi vjolazzjoni tal-principji ta' gustizja naturali li huwa kien obbligat li japplika fit-tehid tad-de`izzjoni tieghu;

Illi g]alhekk tali tehid huwa null u bla effett fil-ligi;

Illi l-atturi soffew danni konsiderevoli minhabba dan it-tehid illegali;

Illi, g]alkemm il-konvenut gie interpellat permezz ta' ittra uffi`jali datata 15 ta' Settembru, 2000 (kopja ta' liema qed tigi hawn annessa u mmarkata Dok B) sabiex jaddivjeni ghar-rexissjoni tal-fuq imsemmi akkwist u g]all-likwidazzjoni u hlas tad-danni kkawzati lill-atturi bl-a[ir illegali hawn fuq imsemmi, huwa baqa' inadempjenti;

G]alhekk l-atturi talbu lil din l-Onorabbli Qorti g]aliex m'g]andhiex:

1. Tiddikjara li t-tehid tal-bi``a art tal-kjek ta' madwar 98 metru kwadru li tmiss min-nofs in-nhar ma' proprjeta' ta' Giovanni Fenech u ohrajn, mal-majjistral u mill-grigal ma' triq pubblika, sar bi ksur tad-dritt tal-atturi ghas-smieg] xieraq kif protett mill-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u mill-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet u l-Libertajiet Fundamentali tal-Bniedem;

2. Tiddikjara li tali tehid huwa null, invalidu u bla effett a tenur ta' l-Artikolu 469A(b)(ii);

3. Tiddikjara li l-konvenut huwa unikament responsabbli g]ad-danni sofferti mill-atturi bhala konsegenza tat-tehid fuq imsemmi;

4. Tillikwida tali danni kif sofferti mill-atturi u tordna lill-konvenut ihallas dawn id-danni kif likwidati;

Bl-ispejjez kontra l-konvenut li huwa minn issa ingunt g]as-subi\\joni;

Rat id-Dikjarazzjoni ma]lufa u n-Nota tax-Xiehda tal-atturi flimkien ma\-\ew[dokumenti mehmu\a mag]ha;

Rat in-Nota mressqa mill-im]arrek Kummissarju tal-Artijiet li biha e``epixxa;

1. Illi in linja preliminari in nullita ta`-`ita\\joni stante li abba\i ta' l-artikolu 2 tal-Avviz Legali 35 tal-1993, a\\joni biex jigi inforzat dritt fondamentali protett bl-Att XI tal-1987, g]andha ssir permezz ta' rikors u mhux permezz ta' cita\\joni;

2. Illi in linja preliminari, u minghajr pregudi\\ju ghas-suespost, ic-cita\\joni odjerna hija irregolari stante li l-atturi, fl-istess talbiet tag]hom, qed jitolbu kemm rimedju ordinarju, in kwantu qed jitlob danni ai termini tal-Kap. 12 tal-Li[ijiet ta' Malta, kif ukoll rimedju straordinarju ai termini tal-Att XIV tal-1987. Illi r-rimedju straordinarju hu eskluz bir-rimedju ordinarju, peress li r-rimedju straordinarju japplika f'dawk il-kazijiet meta ma jkunx hemm rimedju ordinarju;

3. Illi kwantu bba\ati fuq l-artikolu 6 tal-Konven\joni Ewropea u fuq l-artikolu 39 tal-Kostitu\\joni, l-a\\joni hija monka peress illi d-Dikjara\\joni Presiden\jali dwar il-htiega ta' art ghal skop pubbliku ma tikkostitwix id-determina\\joni ta' drittijiet civil u l-atturi g]andhom access ghal Tribunal indipendenti u impar\ali dwar il-fissa\\joni tal-ammont tal-kumpens dovut;

4. Illi sekondarjament, u bla pregudi\\ju ghas-suespost, l-atturi jridu jipprovaw it-titolu tag]hom fuq l-art inkwistjoni;

5. Illi fil-mertu l-iskop wara l-esproprija\\joni kien wiehed legittimu stante li sar fl-interess pubbliku, u cioe biex issir triq, kif ser jigi spjegat fit-tratta\\joni tal-kaw\a;

6. Illi fil-mertu, u bla pregudi\\ju ghas-suespost, mhux minnu li l-konvenut agixxa ultra vires, jew li huwa ma kkonsidrax il-posi\\joni tal-atturi qabel ma g]adda biex talab l-esproprija\\joni tal-proprjeta' fl-interess pubbliku, u g]aldaqstant ma jirrispondi g]all-ebda danni;

7. Illi fil-meritu ukoll, u bla pregudi\\ju g]as-suespost, l-anqas ma huwa minnu li l-konvenut agixxa b'mala fede jew b'mod mhux ragonevoli fl-a\\jonijiet tieg]u u g]aldaqstant

abbazi tas-subartikolu (5) tal-artikolu 469A tal-Kap 12 tal-li[ijiet ta' Malta, ebda danni ma huma dovuti lill-atturi;

Salvi ecce\\jonijiet ohra;

Rat id-Dikjarazzjoni ma]lufa u n-Nota tax-Xiehda tal-im]arrek;

Rat il-verbal tas-smig] tat-22 ta' Marzu, 2001, fejn il-kaw\a t]alliet g]at-trattazzjoni tal-ewwel e``ezzjoni tal-im]arrek, dwar in-nullita' ta`-`itazzjoni;

Semg]et it-trattazzjoni tal-Avukati tal-partijiet dwar l-ewwel e``ezzjoni;

Rat l-atti kollha tal-kaw\a;

Rat id-Degrieti tag]ha tas-17 ta' Mejju, u tal-5 ta' Lulju, 2001, li bihom]alliet il-kaw\a g]ad-de`i\joni dwar din l-ewwel e``ezzjoni;

Ikkunsidrat:

Illi l-atturi]arrku lill-Kummissarju tal-Artijiet g]aliex qeg]din jg]idu li ma [ewx mog]tijin smig] xieraq minnu wara li bi``a art [id tag]hom ittie]det ta]t is-setg]at tal-Kap 88 tal-Li[ijiet ta' Malta. Huma qeg]din jitolbu t-t]assir ta' dik id-de`i\joni min]abba tali ksur u qeg]din iressqu azzjoni g]al st]arri[[udizzjarju ta' g]amil amministrativ;

Illi, fl-ewwel e``ezzjoni tieg]u, l-im]arrek jg]id li `-`itazzjoni hija nulla g]aliex l-atturi messhom mexxew l-ilment tag]hom bil-mezz ta' Rikors Kostituzzjonali skond ma jipprovdi l-artikolu 2 tal-Avvi\ Legali 35 tal-1993, g]aliex iqis li l-azzjoni tal-atturi hija wa]da "biex ji[i inforzat dritt fondamentali protett bl-Att XI (*sic*) tal-1987";

Illi l-Qorti tixtieq qabel xejn tg]id li n-natura ta' azzjoni tiddependi mit-talbiet mag]mula u l-vertenza kollha u s-siwi tag]ha jiddependu minn dak li jkun mitlub. G]andu jing]ad ukoll li l-Avvi\ Legali 35 tal-1993 ma jirregolax biss pro`eduri me]uda ta]t l-artikolu 46(1) tal-Kostituzzjoni, i\da wkoll it-tmexxija ta' kaw\i li jinbdew bil-mezz ta`-`itazzjoni u sa]ansitra regoli o]rajn li j]arsu l-[bir tal-provi;

Illi l-istess artikolu 46(1) tal-Kostituzzjoni jag]milha `ara li r-rimedju spe`jali g]at-twettiq tad-disposizzjonijiet prottettivi ma]suba fl-artikoli 33 sa 45 u mog]ti f'dak is-subartikolu jista' jintalab "bla]sara g]al kull azzjoni o]ra dwar l-istess]a[a li tkun tista' ssir legalment". Fil-fehma tag]ha, il-Qorti tqis li dan ifisser li mhux kull talba li ssir quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti ~ivili g]al rimedju biex ji[i m]ares jedd jew liberta' fondamentali tal-bniedem g]andha tabilfors titqies li hija talba mag]mula ta]t il-pro`ediment spe`jali mfassal fir-Regolament 2 tal-Avvi\ Legali 35 tal-1993 (u dan b]ala su``essur ta' dak li kien jipprovdi l-Avvi\ Legali 48 tal-1964). Kemm hu hekk, din il-Qorti fil-kompetenza tag]ha Kostituzzjonali kemm-il darba qieset jekk kienx hemm rimedji o]rajn legali li kienu miftu]a g]all-applikant u jekk fil-fatt dan kien fittixhom qabel ma ressaq it-talba tieg]u g]ar-rimedju spe`jali: u mhux darba `a]det li tag]ti tali rimedju meta sabet li kien hemm dawk il-me\\i xierqa alternativi[1]. Dan jo]ro[ukoll minn disposizzjoni espressa tal-istess Kostituzzjoni[2];

Illi l-e``ezzjoni preliminari mtellg]a mill-im]arrek tintrabat ma' dak li jipprovdi l-artikolu 789(1)(`) tal-Kapitolu 12 tal-Li[ijiet ta' Malta, billi qieg]ed jing]ad li l-att li bih inbdew dawn il-pro`eduri - ji[ifieri, permezz ta' `itazzjoni - ma kienx l-att li l-li[i tg]id li g]andu jintu\a ta]t il-pro`edura spe`jali. L-im]arrek jg]id li l-azzjoni tal-atturi jmessha tmexxiet b'Rikors;

Illi l-atturi jg]idu li mhux minnu li l-azzjoni tag]hom hija wa]da li taqa' ta]t il-li[i spe`jali kif isemmi l-im]arrek g]aliex, skond

---

1. App. Kost.: **31.8.1977** fil-kaw\a fl-ismijiet ***Vincent Spiteri vs Onor. Prim Ministru et;***
2. Ara l-*proviso* tal-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni;

ma jidher kemm mill-premessi u kif ukoll mit-tieni talba tag]hom, din hija azzjoni ma]suba biex titlob st]arri[minn qorti ta' g]amil amministrativ, liema azzjoni taqa' ta]t ir-regoli [enerali pro`edurali;

Illi, g]alkemm din id-de`i\joni hija limitata biss g]all-ewwel e``ezzjoni, il-Qorti ma tistax ma tag]milx riferenza g]at-tieni e``ezzjoni tal-im]arrek fejn jidher li huwa nnifsu jistqarr li l-atturi qieg]ed jitlob "rimedju ordinarju" g]ad-danni, minbarra r-"rimedju straordinarju" ta]t l-Att XIV tal-1987, u li "rimedju straordinarju huwa esklu\ bir-rimedju ordinarju";

Illi g]alhekk huwa ta' siwi kbir li ji[i de`i\ x'g]amla ta' azzjoni ressqu 'l quddiem l-atturi u dan g]aliex il-li[i pro`edurali tipprovdi li, b]ala prin`ipju, l-pro`ediment ordinarju quddiem din il-Qorti fil-kompetenza tag]ha superjuri jitmexxa bil-mezz ta' ~itazzjoni[3] u wkoll g]aliex il-benefi``ju mog]ti lill-parti ta]t id-disposizzjonijiet tal-artikolu 164 ma japplikawx jekk il-pro`ediment, skond xi li[i o]ra, g]andu jinbeda b'rikors[4];

Illi, wara li qieset sewwa x'juru l-atti tal-kaw\a fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet li g]adhom kemm saru, il-Qorti hija tal-fehma li l-azzjoni tal-atturi m'hijiex wa]da li tinkwadra ru]ha strettament ta]t il-pro`edura mfissra fl-Avvi\ Legali 35 tal-1993, u dan jing]ad l-i\jed g]aliex hemm talbiet li wie]ed ma jressaqx normalment f'Rikors kostituzzjonali (g]alkemm g]andu jing]ad li l-Qorti Kostituzzjonali tista' tag]ti kull rimedju li jidhrilha xieraq jekk issib li t-talba hija mist]oqqa);

Illi, b'\ieda ma' dan, irid jing]ad li m'huwiex kon`epibbli li, f'azzjoni wa]da fejn u]ud mit-talbiet jistg]u jsiru b'~itazzjoni u o]rajn iridu jsiru b'Rikors, min jifta] il-kaw\a jkollu jibda l\jed minn pro`edura wa]da b'forom differenti: l-g]aqal u l-ekonomija jindikaw li dawn kollha jistg]u jinbdew bil-pro`edura ordinarja. Din ukoll kienet il-fehma ta' din il-Qorti diversament presjeduta fil-kaw\a fl-ismijiet *General Workers'*

3. Art 161(1) tal-Kap 12;
4. *Proviso* tlieta tal-art. 146(2) tal-Kap 12;

<u>*Union vs Malta International Airport p.l.c. et*</u> maqtug]a fit**-18 t'Ottubru, 1999**;

Illi, kif ing]ad ukoll, l-e``ezzjoni presenti hija marbuta mal-artikolu 789(1)(`) tal-Kodi`i tal-Pro`edura ~ivili u wie]ed ma jistax ma jqisx ukoll x'jg]id dak il-paragrafu, ji[ifieri li l-ksur tal-]arsien ta' l-li[i dwar il-g]amla tal-att [udizzjarju partikolari jrid ikun tali li j[ib lill-parti li titlob in-nullita' pre[udizzju li ma jistax jissewwa xort'o]ra]lief billi l-att ji[i annullat. Fil-ka\ partikolari, l-im]arrek ma weriex li l-allegata nullita' tal-forma tal-att mag]\ul mill-atturi qieg]ed jo]loqlu pre[udizzju li ma jistax jissewwa jew ji[i meg]lub. G]all-kuntrarju, huwa ressaq e``ezzjonijiet fil-mertu li juru li d-difi\i tieg]u f'dawn il-pro`eduri jinstabu f'g]ejjun o]ra mhux marbutin mal-forma tal-att promotur;

G]alhekk, g]al dawn ir-ra[unijiet, il-Qorti qeg]da tidde`iedi:

Billi **ti`]ad l-ewwel e``ezzjoni** tal-im]arrek Kummissarju tal-Artijiet billi mhix mist]oqqa u lanqas imsejsa fil-li[i, u tordna li s-smig] tal-kaw\a jissokta.

L-ispejje\ dwar dan l-episodju jibqg]u g]ad-de`i\joni finali

Moqrija

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.
24 ta' Settembru, 2001

Charles Falzon
Deputat Re[istratur
24 ta' Settembru, 2001